

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 28 mars 2014

Mål nr

B 1876-12

KLAGANDE

Öresundscharck AB, 556539-8582

Spettgatan 1

211 24 Malmö

Ombud: Advokat MH

MOTPART

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Företagsbot

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2012-03-20 i mål B 3027-10

DOMSLUT

Högsta domstolen fastställer hovrättens domslut.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Öresundschar Aktiebolag har yrkat att Högsta domstolen ska sätta ned företagsboten till 50 000 kr.

Riksåklagaren har motsatt sig att hovrättens dom ändras.

DOMSKÄL

Reglerna om företagsbot m.m.

1. Högsta domstolen har i en dom som denna dag har meddelats i mål B 2232-11 redovisat de regler som gäller beträffande företagsbot och uttalat sig om hur dessa bör tillämpas i olika avseenden. Högsta domstolen har i domen också tagit ställning till betydelsen av de av Åklagarmyndigheten utfärdade riktlinjerna avseende företagsbotens belopp vid arbetsmiljöbrott och till vissa processuella frågor. Vad som i dessa delar har uttalats i domen ligger till grund för bedömningen även i detta mål.

Ett arbetsmiljöbrott har begåtts i bolagets verksamhet

2. I enlighet med hovrättens i den delen inte överklagade dom har det i bolagets verksamhet begåtts ett arbetsmiljöbrott bestående i vållande till kroppsskada. Brottet är av normalgraden.

Förutsättningarna för företagsbot är uppfyllda

3. För det begångna brottet är det föreskrivet strängare straff än penningböter. Brottet har begåtts i utövningen av näringsverksamhet. Bolaget har inte gjort vad som skäligen har kunnat krävas för att förebygga brottsligheten. Förutsättningar för åläggande av företagsbot är därmed uppfyllda.

De närmare omständigheterna i detta fall

4. Den maskin där olyckan inträffade var en s.k. vertikalfyllare. Två dörrar av plexiglas var monterade på maskinens framsida. Konstruktionen medgav att man kunde se maskinen arbeta, men inte komma i kontakt med dess rörliga delar. På plexiglasdörrarna var en skyddsanordning i form av en förregling monterad. Förreglingen fungerade så att om någon av dörrarna öppnades, så bröts strömkretsen i maskinen och maskinen stannade. Därmed fanns det ingen möjlighet att någon som kom i närheten av maskinen skulle kunna skadas av den. Bolagets ställföreträdare JJ hade inför julen 2007 planerat att förpacka bl.a. köttbullar i större förpackningar än man hade gjort tidigare. Denna produktion startade dagen före olyckan, dvs. den 16 december 2007. De större förpackningarna kunde emellertid inte löpa fritt förbi plexiglasdörrarna. På uppmaning av JJ kopplade arbetsledaren MA, som är JJs son, bort förreglingen inför nattsiftet. Därmed kunde maskinen köras med plexiglasdörrarna öppna. Tanken var att man dagen därpå skulle såga av den nedre delen av plexiglasdörrarna. Genom en sådan åtgärd skulle dörrarna, när de var stängda, inte längre hindra produktionen med de större förpackningarna. Men de skulle ändå i tillräcklig grad skydda mot att olyckor inträffade.

5. Under natten till den 17 december stannade maskinen. Reparatören ML tillkallades då för att försöka få igång den igen. ML kom till bolagets lokaler omkring kl. 04.00. I samband med hans felsökning noterade den operatör, som hade hand om maskinen under det aktuella arbetspasset, att det lyste grönt på maskinens manöverpanel. Han tryckte därför på maskinens stoppknapp. Maskinen gjorde då en rörelse, varvid dess svetsbalkar klippte av den yttersta delen av MLs vänstra pekfinger.

6. ML var inte anställd av bolaget utan drev en egen verksamhet. Han hade under flera år reparerat och servat bolagets maskiner. ML brukade besöka bolaget en eller två gånger om dagen. Han hade reparerat den aktuella maskinen tidigare, men den hade inte varit trasig så ofta.

7. På grund av skadan var ML sjukskriven i två månader. Skadan innebär ett visst handikapp för honom. Han känner ömhet och har svårt att greppa med fingret. Fingret har också blivit stöt- och köldkänsligt. Påverkan är dock liten.

8. Av utredningen framgår att skyddsanordningen hade satts ur bruk utan något giltigt skäl. Det fanns också brister i kommunikationen mellan eftermiddagsskiftet och nattskiftet. Inte heller hade arbetsledarna fått någon särskild arbetsmiljöutbildning.

Frågan i målet

9. Hovrätten har bestämt företagsboten till 300 000 kr. Frågan i målet är om boten bör bestämmas till detta belopp, eller om beloppet bör sättas lägre.

Bestämmande av företagsbotens storlek enligt 36 kap. 9 § brottsbalken

10. Det arbetsmiljöbrott som har begåtts inom bolaget utgörs alltså av vållande till kroppsskada, dvs. ett oaktsamhetsbrott. Oaktsamheten var omedveten. Brottet är av normalgraden. Som omständigheterna framstår i detta mål motsvarar straffvärdet ett tämligen högt bötesstraff.

11. Den skada som ML fick kan knappast betraktas som ringa utan får bedömas ha nått upp till det som i Åklagarmyndighetens riktlinjer beskrivs som skada av normalgraden, dvs. ”frakturer, svårare sår/muskelskador, skada på inre organ, vanställning, lång sjukskrivning”. Redan detta motiverar en företagsbot i storleksordningen 200 000 kr.

12. Det arbetsmoment som ML hade att utföra var i detta fall riskfyllt. Det fanns risk för att skadorna skulle bli betydligt allvarligare än de blev. Detta talar för att företagsboten bör sättas högre än som motiveras av den skada som faktiskt inträffade.

13. Ansvaret för brottet har legat hos företagsledningen. Den verksamhet inom vilken arbetsmiljöbrottet begicks var en del av huvudverksamheten i bolaget.

14. Av betydelse för bedömningen av till vilket belopp som företagsboten bör bestämmas är också att arbetsmiljöarbetet eftersattes inom en viktig del av bolagets verksamhet och innebar att bolagsledningen medvetet satte en grundläggande säkerhetsbestämmelse åt sidan, uppenbarligen av ett rent ekonomiskt intresse.

15. De nu angivna omständigheterna talar sammantagna för en företagsbot av den storleksordning som hovrätten har kommit fram till, dvs. 300 000 kr.

Bör företagsboten jämkas eller annars sättas lägre?

16. Bolaget har gjort gällande att företagsboten ska jämkas med hänsyn till medvållande från MLs sida. Något medvållande har det emellertid inte varit fråga om. Ansvaret för det inträffade ligger i stället helt på bolaget.

17. Bolaget har också åberopat sin ansträngda ekonomi som skäl för jämkning. Vad bolaget har anfört i denna del är inte tillräckligt för att jämkning ska ske.

18. En företagsbot kan jämkas om det har gått lång tid sedan den händelse, som föranleder företagsboten, inträffade. Företagsboten kan också bli lägre om det har varit fråga om långsam handläggning.

19. Den aktuella händelsen ägde rum i december 2007. Talan om företagsbot väcktes i december 2009. Tingsrätten meddelade dom i oktober 2010 och hovrätten dömde i målet i mars 2012. Även handläggningen i Högsta domstolen har i viss mån dragit ut på tiden. Målet kom in till domstolen i april 2012. När dom nu meddelas har det gått i det närmaste två år. Handläggningen av målet har emellertid fördröjts av den anledningen, att det av prejudikatskäl har varit angeläget att avgöra det samtidigt med tre andra mål rörande företagsbot. Två av dessa mål kom, liksom det nu aktuella, in till Högsta domstolen år 2012. Med hänsyn till att den aktuella händelsen ägde rum redan år 2007 hade målet i Högsta domstolen normalt bort hanteras med förtur. Men de prejudikatsmässiga sambandsskälerna har så starkt talat för en samtidig behandling av de

olika målen, att det inte kan göras gällande att det har varit fråga om en långsam handläggning här. Inte heller kan man tala om att det har rört sig om sen lagföring. Detta innebär att det inte finns grund för jämkning enligt 36 kap. 10 § första stycket 4 (och 29 kap. 5 § första stycket 7) brottsbalken av företagsbotens belopp eller skäl för kompensation för långsam handläggning. (Se NJA 2012 s. 1038 I och II.)

20. Inte heller några andra skäl för jämkning har kommit fram.

Högsta domstolens slutsats

21. Med nu angivna utgångspunkter bör företagsboten bestämmas till det belopp som hovrätten har kommit fram till, dvs. 300 000 kr. Det innebär att hovrättens domslut ska fastställas.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Ingemar Persson, Martin Borgeke (referent), Lars Edlund och Anders Eka
Föredragande justitiesekreterare: Charlotte Edvardsson